

Dindarlık Eğilimi ve Aile İçi Şiddet Farkındalığı Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Algısının Aracılık Rolü

The Mediating Role of Gender Perception in the Relationship Between Religious Tendency and Awareness of Domestic Violence

Ahmet TÜRK¹, Meral ÖZTÜRK², Olcay TİRE³

Başvuru Tarihi/Submitted: 22.01.2025 Kabul Tarihi/Accepted: 04.01.2026

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Bu araştırma dindarlık eğilimi ve aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının aracılık rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 18-70 yaş aralığında 463'ü (%68,9) kadın ve 209'u (%31,1) erkek olmak üzere 672 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=28,70\pm10,02$ 'dir. Araştırmada veriler Kişisel Bilgi Formu, Dindarlık Eğilimi Ölçeği, Aile İçi Şiddet Farkındalığı Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon analizi ile PROCESS Makro regresyon analizleri kullanılmıştır. Bulgular, katılımcıların olumlu bir toplumsal cinsiyet algısına, yüksek düzeyde dindarlık eğilimi ve aile içi şiddet farkındalığına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı ve toplumsal cinsiyet algısı arasında pozitif yönlü, toplumsal cinsiyet algısı ile aile içi şiddet farkındalığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aracılık analizi sonucunda dindarlık eğilimi ve aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının kısmi aracılık etkisine sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, aile içi şiddet, dindarlık

JEL Kodu: 13

Abstract

This study examined the mediating role of gender perception in the relationship between religious tendency and awareness of domestic violence, utilizing a survey model in accordance with the purpose of the research. A total of 672 participants were included in the study, with 463 (68.9%) identifying as female and 209 (31.1%) as male, ranging in age from 18 to 70. The mean age of the participants was $\bar{x}=28.70\pm10.02$. The data were collected using a Demographic Information Form, Religious Tendency Scale, Domestic Violence Awareness Scale and Perception of Gender Scale. Pearson correlation analysis and PROCESS Macro regression analyses were used to analyze the data. The findings revealed that the participants had a traditional gender perception, high level of religiousness tendency and domestic violence awareness. The findings indicated a positive significant relationship between religious tendency and awareness of domestic violence, and a negative significant relationship between gender perception and awareness of domestic violence. The results of the mediation analysis suggested that gender perception has a partial mediation effect in the relationship between religious tendency and domestic violence awareness.

Keywords: Gender, domestic violence, religious tendency

Jel Code: 13

¹Sinop Üniversitesi, Türkeli Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Öğr. Gör., aturk@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5782-3794

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Doç. Dr., mrozturk@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7570-5361

³Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Doç. Dr., olcaytire@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7622-062X

Giriş

Aile içi şiddet, aile üyeleri arasında gerçekleşen her türlü fiziksel, psikolojik, sözel, cinsel ve ekonomik saldırıyı içine alan geniş bir kavramdır. Bireyin zarar görmesi ve acı çekmesiyle sonuçlanan bu saldırılar (Düzel, 2020), fiziksel (dövme, yaralama, öldürme vb.), psikolojik (aşağılama, bağırma, sürekli eleştirme, sevgi göstermeme, azarlama vb.) şiddet; cinsel şiddet (taciz ve tecavüz vb.) ve ekonomik şiddet (kişinin gelirine ve emeğine el koymak, para biriktirmesine engel olmak, borçlandırmak, iş bulmasını engellemek vb.) olmak üzere farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Ancak bu şiddet türleri birçok durumda iç içe geçtiğinden ve birbirleriyle etkileşim hâlinde olduğundan aralarında net bir ayırım yapmak mümkün değildir (Atıla-Demir ve Nam, 2014; Bozkurt-Sener, 2011; Genç vd., 2019; Ünal, 2005; Zeybekoğlu, 2013).

Her toplumda, her yaşta ve her sosyoekonomik grupta aile içi şiddet yaygın olmakla birlikte (Baygal, 2016; Haylı ve Gökdoğan, 2019; Ünal, 2005; Yaman-Efe ve Ayaz, 2010) özellikle kadınlar şiddet mağduriyeti açısından yüksek riskli grubu oluşturmaktadır (Zeybekoğlu, 2013). Birleşmiş Milletler (BM) Kadın Birimi tarafından verilere göre dünya genelinde kadınların %30'u yaşamlarının bir evresinde eşlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmektedir (UN WOMEN, 2024). Türkiye'de de benzer bir tablo mevcuttur. Yapılan bir araştırmaya göre evli kadınların %36'sı fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Bu, yaklaşık olarak her 10 kadından 4'ünün eşi ya da partneri tarafından fiziksel şiddet gördüğünü göstermektedir. Araştırmada cinsel şiddet oranı ise %12 olarak kaydedilmiştir. Fiziksel ve cinsel şiddetin birlikte yaşandığı durumlar da oldukça yaygındır; şiddet gören kadınların %27'si her iki şiddet türüne birden maruz kalmıştır. Ayrıca kadınların en sık dile getirdiği şiddet türü olan duygusal şiddet/istismar oranı ise %44'tür (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015).

Aile içi şiddetin temel nedeni olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum düzeninden kaynaklanan kadın-erkek arasındaki asimetrik güç ilişkisi görülmektedir (Başar ve Demirci, 2015). Birçok toplumda aile içi şiddet, toplumsal düzeyde meşrulaştırılmış bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin meşru kabul edilmesi, önce ailede, ardından da toplumda yeniden üretilmesine yol açmakta ve bir sorun çözme yöntemi olarak nesilden nesile aktarılmasına neden olmaktadır (Baygal, 2016). Bu sebeple, aile içi şiddet konusunda farkındalığın artırılması büyük önem taşımaktadır.

Aile içi şiddet farkındalığı; bireyin aile içinde gerçekleşen şiddeti tanıma, şiddetin türleri ve etkileri hakkında bilgi sahibi olma, şiddeti bir sorun olarak kavrama ve ona yönelik çözüm yollarını değerlendirme kapasitesini ifade etmektedir (Özyürek ve Kurnaz, 2019). Yüksek farkındalık düzeyi, bireyin şiddeti sıradanlaştırmadan değerlendirmesini, meşrulaştırmamasını ve şiddet karşısında daha duyarlı ve müdahaleci bir tutum sergilemesini sağlamaktadır. Buna karşılık düşük farkındalık düzeyi, şiddetin görmezden gelinmesine, haklılaştırılmasına ya da çözüm arayışının ertelenmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla farkındalık düzeyindeki artış hem şiddet mağdurlarının destek arama davranışlarını hem de çevrenin müdahale etme olasılığını artırarak şiddetin sürekliliğini azaltabilmektedir (İnel-Manav vd., 2024). Bu doğrultuda, aile içi şiddet farkındalığını etkileyen çok katmanlı dinamiklerin belirlenmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önleyici ve müdahaleye yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Bireylerin hayat tarzlarını, tutum ve davranışlarını olduğu kadar, toplumun algı ve düşüncelerini de şekillendiren önemli bir değer sistemi olan din (Cemalloğlu, 2022; Gürhan, 2010; Tunç, 2021) aile içi şiddet farkındalığını etkileyebilecek önemli bir değişken olarak değerlendirilebilir. Dinin aile içi şiddet farkındalığıyla ilişkisi iki yönlü ele alınabilir. Bir yandan dinlerin, içinde bulundukları sosyokültürel yapı ile karşılıklı bir etkileşim içinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, geleneksel cinsiyet rollerinin oluşumunda önemli bir rol oynadığı açıktır. Özellikle ataerkil toplumlarda, dinî inançların, tutum ve davranışların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren bir şekilde yorumlanması olasıdır (Cemalloğlu, 2022; Tunç, 2021). Nitekim tek tanrılı dinler, kadınların doğasına, statüsüne ve rollerine dair normlar oluştururken, içinde doğup büyüdüğü ataerkil sınıflı toplumların mevcut değerlerini esas almış ve bu değerleri hem meşrulaştırmış hem de güçlendirmiştir (Berktaş, 2021). Dolayısıyla bu durum, aile içi şiddetin normalleştirilmesine veya görmezden gelinmesine yol açabilir (Kımtar ve Sezgin, 2018). Öte yandan, dinî öğretilerin adalet, merhamet, insan hakları, eşitlik ve barış gibi evrensel etik değerlere yaptıkları vurgu, şiddetin yanlış bir davranış olarak algılanmasına (Elsayed vd., 2023)

ve bireylerin aile içi şiddeti onaylamamasına katkı sunabilir (Ellison ve Anderson, 2001). Bu kapsamda dinin aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki etkisinin, bireylerin dinî öğretileri nasıl algıladıkları ve bu öğretileri nasıl yorumladıklarıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet algısı da aile içi şiddet farkındalığını doğrudan etkileyen önemli bir diğer unsur olarak öne çıkmaktadır. Feminist kuramlar, cinsiyet rollerinin toplumsal olarak inşa edildiğini ve bu rollerin erkek egemenliğini sürdürmek için çeşitli mekanizmalar aracılığıyla yeniden üretildiğini savunarak toplumsal cinsiyeti kavramsallaştırmaktadır (Butler, 1990). Buna göre toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet kalıp yargıları, kadınların öncelikli olarak eş ve anne olmaları, ev içinde çalışmaları, kocaları istemiyorsa ücretli bir işte çalışmamaları, kocalarından daha az para kazanmaları ve aile reisinin erkek olması gibi davranışları benimsemeleri beklenmektedir. Bu beklentiler de kadının toplumdaki konumunun erkekten sonra geldiği düşüncesini pekiştirmektedir (Sönmez, 2021). Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet algısı, bireylerin kadın ve erkeğe ait olduğu düşünülen rolleri öğrenmesini ve farkında olmadan toplumun beklentilerine yönelik davranmasını ifade eden bir kavramdır (Şeker, 2020). Toplumsal cinsiyet algısı; bireyin cinsiyete dayalı toplumsal rollerin doğallaştırılıp doğallaştırılmadığı, eşitlikçi yaklaşımlara ne düzeyde açık olduğu, kadın ve erkeğin toplumdaki konumlarına ilişkin normatif değerlendirmeleri nasıl içselleştirdiğiyle ilgili tutumlarını yansıtmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013). Bu doğrultuda çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet algısı kavramı, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin inançlarını ve bu rollerin meşruiyetine dair değerlendirmelerini ifade etmektedir. Buna göre olumlu toplumsal cinsiyet algısı, bireyin kadın ve erkeği eşit bireyler olarak gören, rollerin biyolojik cinsiyete göre katı biçimde ayrıştırılmasına karşı çıkan ve cinsiyet temelli eşitsizliklere duyarlılık gösteren bir bakış açısını ifade etmektedir. Olumsuz toplumsal cinsiyet algısı ise erkeklerin karar alıcı, güçlü ve dış dünyaya ait; kadınların ise itaatkâr, fedakâr ve ev içine ait olması gerektiğini savunan, ataerkil rolleri içselleştiren bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Altınova ve Duyan, 2013; Özdemir, 2019). Literatürde erkeklerin, toplumsal yaşantılarında eril cinsiyeti yücelten ve dişil cinsiyeti ikinci plana atan bir eğilim sergiledikleri (Pesen vd., 2016) ve geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri (Sönmez, 2021) yönünde bulgular mevcuttur. Buna karşın araştırmalarda kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin eşitlikçi tutumlarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunduğu tespit edilmiştir (Çal ve Aydın-Avcı, 2020). Ayrıca, olumsuz toplumsal cinsiyet algısına sahip bireylerin şiddeti meşru görme eğiliminde oldukları ve farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu da literatürde vurgulanmaktadır (Gökbulut vd., 2023; Kul-Uçtu ve Karahan, 2016; Türk vd., 2023).

Dinin ve toplumsal cinsiyet algısının aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki olası yönlendirici etkileri dikkate alındığında, dindarlık eğilimi ve toplumsal cinsiyet algısının bireylerin aile içi şiddet farkındalığını şekillendiren temel değişkenler olarak ele alınması araştırmanın kuramsal ve ampirik odağını oluşturmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın temel amacı, dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının aracı rolünü incelemektir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

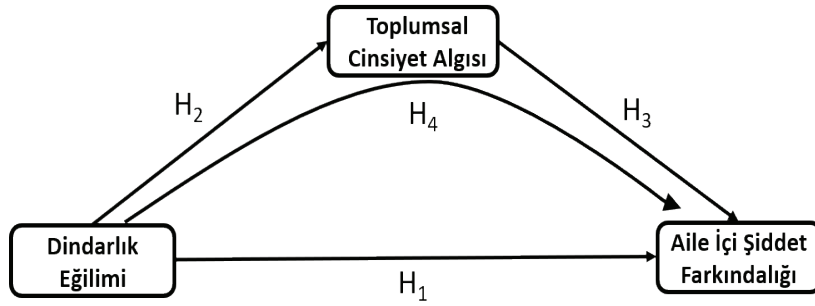
H₁: Dindarlık eğilimi, aile içi şiddet farkındalığını anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₂: Dindarlık eğilimi, toplumsal cinsiyet algısını anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₃: Toplumsal cinsiyet algısı, aile içi şiddet farkındalığını anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₄: Dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığına etkisinde toplumsal cinsiyet algısının aracılık rolü vardır.

Söz konusu üç değişkenin toplumsal ve bireysel düzeyde karmaşık bir yapıya sahip olduğunun bilinciyle, araştırmada kuramsal açıklamalar çerçevesinde değişkenler arası ilişkiler yapısal modeller aracılığıyla test edilmiştir. Bu kapsamda, değişkenlerin birey düzeyindeki yansımaları tutarlı ve anlamlı bir bütünlük içinde ele alınması adına Şekil 1'deki araştırma modeli oluşturulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Mevcut literatürde dindarlık eğilimi, toplumsal cinsiyet algısı ve aile içi şiddet farkındalığı arasındaki çok değişkenli etkileşimlerin incelenmemiş olması, araştırma alanında bir boşluk oluşturmaktadır olup bu araştırmayı da özgün ve değerli kılmaktadır. Araştırmanın dinin ve toplumsal cinsiyet algısının aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki etkilerine dair daha derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine katkı sunması beklenmektedir. Bununla birlikte araştırma, söz konusu değişkenlerin birbirleriyle etkileşim içinde nasıl işlediği konusunda yeni bir kuramsal zemin sunmayı ve bireylerin şiddet farkındalığını biçimlendiren çok katmanlı yapıları ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda elde edilen sonuçların, akademik literatürdeki boşluğu doldurmanın yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendiren ve aile içi şiddetle mücadeleyi hedefleyen daha etkili sosyal politika ve müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Özellikle farkındalık artırıcı eğitim programları, toplumsal dönüşüm süreçlerinde bu araştırmanın uygulayıcılar için yol gösterici bir kaynak olma potansiyelini taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacı doğrultusunda nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup araştırma ilişkisel tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ve/veya bu ilişkinin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir modeldir. Nicel araştırma yöntemleri kapsamında yer alan bu model, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünü (pozitif ya da negatif) ve gücünü ölçmeye odaklanır (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın konusu dindarlık eğilimi, toplumsal cinsiyet algısı ve aile içi şiddet farkındalığı gibi toplumsal düzlemde farklı sosyokültürel kodlarla şekillenen hassas konuları kapsadığı için evrenin belirli bir alt grupta sınırlandırılması yerine genel yetişkin nüfusu içerecek biçimde tanımlanması tercih edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun (2025) nüfus verileri beşerli yaş grupları (örneğin; 15-19, 20-24 gibi) şeklinde verildiğinden 18 yaş üstü bireylerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Evrenin sayısı kesin olarak bilinemediğinden, evreni temsil edebilecek minimum örneklem büyüklüğü Cochran (1963) tarafından önerilen $n = (t^2 \times p \times q) \div d^2$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Formüldeki t değeri araştırmanın güven aralığının standart normal dağılım tablosundaki karşılığını, p değeri incelenen özelliğin evrende olma olasılığını, q değeri incelenen özelliğin evrende olmama olasılığı ve d değeri ise araştırmanın hata payını ifade etmektedir (Aksakoğlu, 2001). %95 güven aralığında ve 0,05 hata payında gerçekleştirilen araştırmada t değeri 1,96'ya ve d değeri 0,05'e denk gelmektedir. Evren sayısı tam olarak bilinmediğinden maksimum varyansın sağlanması amacıyla p=0,50 ve q=0,50 olarak kabul edilmiştir (Creswell, 2013). Yapılan hesaplamada 384 kişinin evreni temsil edebilecek minimum örneklem sayısı için yeterli olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte, araştırmanın sosyal yapıya duyarlı değişkenleri (dindarlık eğilimi, toplumsal cinsiyet algısı ve aile içi şiddet farkındalığı) kapsamı sebebiyle, örneklem temsiliyet gücünü artırmak adına örneklem büyüklüğü mümkün olduğunca geniş tutulmuştur. Bu doğrultuda, kolayda ve kartopu örnekleme teknikleri ile Türkiye'nin farklı illerinden toplam 672 katılımcıya ulaşılmıştır. Sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bu tekniklerin sınırlılıkları kabul edilmekle birlikte, geniş katılımcı profiliyle bu sınırlılıklar giderilmeye çalışılmıştır. Nitekim kolayda örnekleme, çevrim içi veri toplama yönteminin doğası gereği erişilebilir katılımcılara ulaşmada etkin bir yöntem sunarken; kartopu örnekleme, belirli sosyal çevrelerde daha az temsil edilen birey gruplarına ulaşmayı

kolaylaştırarak örneklem çeşitliliğini desteklemiştir (Creswell, 2013). Bu yöntem kombinasyonu ile farklı yaş, cinsiyet, eğitim ve bölgesel özellikleri içeren heterojen bir örneklem profili oluşturulması hedeflenmiştir. Katılımcıların 463'ü (%68,9) kadın ve 209'u (%31,1) erkektir. 18-70 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=28,70\pm10,02$ 'tir. Analizlerin güvenilirliğini artırmak amacıyla örneklem büyüklüğü minimum değerin oldukça üzerinde tutulmuş ve örneklem çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların sosyodemografik özelliklerini incelemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmış olup ayrıca Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Aile İçi Şiddet Farkındalığı Ölçeği ve Dindarlık Eğilimi Ölçeği uygulanmıştır.

Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği

Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen ölçek, 5 dereceli likert tipi (1=tamamen katılmıyorum ... 5=tamamen katılıyorum) bir yapıdadır. Ölçekte 10 olumlu ve 15 olumsuz olmak üzere 25 madde bulunmaktadır. Ölçekteki olumlu ifadelerin tersten kodlanması sonucunda ölçek olumsuz bir toplumsal cinsiyet algısını ölçmektedir. Buna göre tek boyuttan oluşan ölçekten alınan puan arttıkça bireylerin eşitlikçi olmayan ve geleneksel cinsiyet rollerine bağlılığın hâkim olduğu olumsuz toplumsal cinsiyet algısı artmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,87$ olup bu çalışmada bu değer $\alpha=0,91$ 'dir.

Aile içi şiddet farkındalığı ölçeği

Özyürek ve Kurnaz (2019) tarafından geliştirilen ölçek, 3 dereceli likert tipi (1=Katılmıyorum ... 3=Katılıyorum) bir yapıya sahip olup 20 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, aile içi şiddetin tanımlanması (1-5. maddeler), aile içi şiddetin sonuçları (6-10. maddeler), aile içi şiddetin kabullenilmesi (11-15. maddeler) ve aile içi şiddetin normalleştirilmesi (16-20. maddeler) olmak üzere dört alt boyutta gruplanmıştır. Ölçekte, aile içi şiddetin kabullenilmesi ve normalleştirilmesi ile ilgili maddeler tersten puanlanarak toplam puan elde edilmektedir. Ölçeğin tamamından alınan puanın yüksekliği bireylerin aile içi şiddete ilişkin farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Özyürek ve Kurnaz'ın (2019) çalışmasında, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı iki farklı örneklemde test edilerek $\alpha=0,85$ ve $\alpha=0,91$ olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise bu değer $\alpha=0,87$ olarak hesaplanmıştır.

Dindarlık eğilimi ölçeği

Karaçay (2011) tarafından geliştirilen ölçek, 4 dereceli likert tipi (1=hiç katılmıyorum ... 4=tamamen katılıyorum) bir yapıya sahiptir. Tek boyutlu 14 maddeden oluşan ölçekte yalnızca 2. madde ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça bireylerin dindarlık eğilim düzeyleri artmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,93$ olup bu çalışmada ise bu değer $\alpha=0,95$ 'tir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma sürecinde veri toplama aşamasından önce Munzur Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 26.12.2024 tarih ve 2024/12-02 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Veriler, Google formlar aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmıştır.

Araştırmanın verileri SPSS 25.0 paket programıyla analiz edilmiştir. İlk olarak araştırmanın değişkenlerinin normallik dağılımları incelenmiş olup çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu durum hipotezlerin analiz edilmesinde parametrik testlerin kullanılabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Betimsel istatistiklerde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmış olup açıklayıcı istatistiklerde ise Pearson korelasyon analizi ile PROCESS Makro regresyon analizleri kullanılmıştır. Hayes (2013) tarafından geliştirilen PROCESS Makro, çok değişkenli yapılar arasında yer alan aracılık ilişkilerini test etmede etkin bir yöntemdir. Bu bağlamda, çalışmada aracılık analizleri Model 4 üzerinden yürütülmüş ve elde edilen ilişkiler hem istatistiksel hem de kuramsal temeller çerçevesinde yorumlanmıştır. Analizler %95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişki

Araştırmanın değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir. Yapılan betimleyici analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların dindarlık eğilimi ortalaması $\bar{x}=3,26\pm0,78$; toplumsal cinsiyet algısı ortalaması $\bar{x}=1,83\pm0,68$ ve aile içi şiddet farkındalığı ortalaması $\bar{x}=2,73\pm0,27$ ’dir. Bulgular, katılımcıların yüksek düzeyde dindarlık eğilimi gösterdiğini ve aile içi şiddet konusunda farkındalık düzeylerinin nispeten yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın, toplumsal cinsiyet algısının ortalama değerinin düşük olması, katılımcıların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eğilimli olduklarını düşündürmektedir.

Değişkenler arası ilişkilerin incelenmesi amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda katılımcıların dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı ($r=0,130$; $p<0,01$) ve toplumsal cinsiyet algısı ($r=0,160$; $p<0,01$) arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, dindarlık eğilimindeki artışın hem toplumsal cinsiyet algısında hem de aile içi şiddet farkındalığında sınırlı da olsa artışla ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişkilerin düşük düzeyde olması, dindarlık eğiliminin bu iki değişken üzerindeki etkisinin sınırlı ve dolaylı olabileceğine işaret etmektedir.

Öte yandan, toplumsal cinsiyet algısı ile aile içi şiddet farkındalığı arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=-0,526$; $p<0,01$) bulunmuştur. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu algı düzeyi arttıkça bireylerin aile içi şiddete ilişkin farkındalıklarının arttığını; geleneksel cinsiyet rollerini içselleştiren bireylerin ise şiddet farkındalığının daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 1

Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişki

Değişkenler	n	Min	Max	$\bar{x}$	ss.	Çarpıklık	Basıklık	1	2	3
1. DE	672	1,00	4,00	3,26	0,78	-1,190±0,09	0,576±0,18	1		
2. TCA	672	1,00	4,00	1,83	0,68	0,885±0,09	-0,173±0,18	,160**	1	
3. AİŞF	672	1,40	3,00	2,73	0,27	-1,437±0,09	1,781±0,18	,130**	-,526**	1

Not: ** $p<0,01$; TCA=Toplumsal Cinsiyet Algısı; DE=Dindarlık Eğilimi; AİŞF=Aile İçi Şiddet Farkındalığı

Dindarlık Eğilimi ve Aile İçi Şiddet Farkındalığı Arasındaki İlişkide Toplumsal Cinsiyet Algısının Aracılık Etkisinin İncelenmesi

Dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyet algısının aracılık etkisi PROCESS v4.2 kullanılarak test edilmiştir. Analizde üç model oluşturulmuştur. Model 1’de bağımsız değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisi, Model 2’de bağımsız değişkenin aracı değişkenle birlikte bağımlı değişken üzerindeki etkisi ve Model 3’te bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Dindarlık eğiliminin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisinin incelendiği Model 1’de modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=17,645$; $p=0,000$). Buna göre dindarlık eğilimi, toplumsal cinsiyet algısını pozitif yönde ($\beta=0,139$; $t=4,201$; $p=0,000$) anlamlı düzeyde etkilemektedir. Bu sonuç, bireyin dindarlık eğilimindeki artışın toplumsal cinsiyet algısında olumlu yönde bir değişimi beraberinde getirebileceğini düşündürmektedir. $R^2=0,026$ değeri dindarlık eğiliminin toplumsal cinsiyet algısını açıklama gücünün yaklaşık %3 olduğunu göstermektedir. $R^2=0,026$ gibi düşük bir açıklayıcılık değeri, bu ilişkinin zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, dindarlığın toplumsal cinsiyet anlayışı üzerinde etkili olabileceğini ancak bu etkinin çeşitli alt değişkenlere göre farklılaşabileceğini düşündürmektedir.

Model 2’de dindarlık eğilimi ve toplumsal cinsiyet algısının aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki birlikte etkisi incelenmiş olup modelin anlamlı olduğu saptanmıştır ($F=160,096$; $p=0,000$). Analiz sonucunda dindarlık eğiliminin ($\beta=0,077$; $t=6,838$; $p=0,000$) pozitif yönde ve toplumsal cinsiyet algısının ($\beta=-0,226$; $t=-17,418$; $p=0,000$) negatif yönde aile içi şiddet farkındalığını anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Modelde yordayıcı değişkenlerin aile içi şiddet farkındalığını açıklama gücünün yaklaşık %32 ($R^2=0,323$) olduğu görülmüştür. Bu bulgu,

dindarlığın farkındalık üzerinde sınırlı ama olumlu bir etkisinin bulunduğunu; öte yandan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip bireylerin şiddet farkındalığının anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda geleneksel cinsiyet algılarının şiddet davranışlarını meşrulaştırma ve normalleştirme riski taşıdığı söylenebilir.

Dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki etkisinin incelendiği Model 3'te modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=11,588$; $p=0,000$). Bulgular, dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığı üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir ($\beta=0,046$; $t=3,404$; $p=0,000$). Dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığındaki toplam varyansın yaklaşık %2'sini ($R^2=0,017$) açıkladığı tespit edilmiştir. Ancak bu etkinin çok düşük düzeyde olması, dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığı üzerindeki doğrudan etkisinin zayıf olduğunu ve olasılıkla aracı ya da moderatör değişkenler üzerinden etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2

Regresyon Analizi

Model	Sonuç Değişkeni	Yordayıcı Değişken	R ²	F	β	SE	t
Model 1	TCA	DE	0,026	17,645	0,139***	0,03	4,201
Model 2 (Direkt Etki)	AİŞF	DE	0,323	160,096	0,077***	0,01	6,838
		TCA			-0,226***	0,01	-17,418
Model 3 (Toplam Etki)	AİŞF	DE	0,017	11,588	0,046***	0,01	3,404

Not: *** $p<0,001$; TCA=Toplumsal Cinsiyet Algısı; DE=Dindarlık Eğilimi; AİŞF=Aile İçi Şiddet Farkındalığı

Çalışmada dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının aracılık rolü ortaya konulmuştur. SPSS Process bootstrap analizinde istatistiksel anlamlılık, BootLLCI ve BootULCI değerleri üzerinden belirlenmektedir. Her iki değer de aynı yönde olmasıyla aracılık etkisinin anlamlı olduğuna karar verilmektedir. Başka bir deyişle, aracı etkinin belirlenebilmesi için düşük (BootLLCI) ve yüksek (BootULCI) güven aralıkları arasında 0'ın bulunmaması gerekmektedir (Hayes, 2013). Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Bulgular, dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının aracılık etkisinin ($\beta=-0,031$; %95 CI[-0,046/-0,017]; $p=0,000$) istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre toplumsal cinsiyet algısı, dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisine sahiptir. Bootstrap güven aralıklarının sıfır içermemesi, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça toplumsal cinsiyet algılarında olumlu yönde bir değişim yaşanmakta; bu değişim ise dolaylı olarak aile içi şiddet farkındalığını artırmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet algısı düşükse bu durumda dindarlığın, şiddet farkındalığı üzerindeki olumlu etkisi azalmaktadır.

Bu sonuçlar, dinî değerlerin bireyin sosyal algılarını şekillendirmede etkili olabileceğini, ancak toplumsal cinsiyet algılarının da bu süreçte önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Dolayısıyla aile içi şiddetle mücadele stratejileri geliştirilirken sadece dinî ve etik değerlerin değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan eğitimsel ve kültürel müdahalelerin de önemsenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Tablo 3

Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular

Toplam Etki	β	S.H.	LLCI	ULCI	t
DE → AİŞF	0,046***	0,01	0,019	0,072	3,404
Direkt Etki	β	S.H.	LLCI	ULCI	t
DE → TCA → AİŞF	0,077***	0,01	0,055	0,099	6,838
Dolaylı Etki	β	S.H.	Güven Aralığı (%95 CI)	Sonuç	
DE → TCA → AİŞF	-0,031***	0,01	(-0,046) – (-0,017)	Anlamlı (Aracılık Var)	

Not: ***p<0,001; TCA=Toplumsal Cinsiyet Algısı; DE=Dindarlık Eğilimi; AİŞF=Aile İçi Şiddet Farkındalığı

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, dindarlık eğiliminin aile içi şiddete yönelik farkındalığa etkisinde toplumsal cinsiyet algısının aracılık etkisini incelemektedir.

Araştırmada dindarlık eğiliminin bir yandan aile içi şiddet farkındalığını bir yandan da geleneksel toplumsal cinsiyet algısını yükselttiği saptanmıştır. Literatürde dindarlık eğiliminin aile içi şiddet ile ilişkisine odaklanan ve daha yüksek dindarlığın, daha düşük aile içi şiddetle ilişkisini ortaya koyan çalışmalar olmakla birlikte (Ellison ve Anderson, 2001; Rahmah vd., 2020) dindarlığın aile içi şiddet farkındalığı ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla beraber bu araştırmada olduğu gibi dindarlığın geleneksel cinsiyet algısını yükselttiğini ortaya koyan araştırmalar dikkat çekmektedir (Morgan, 1987; Sevim, 2006). Dindarlık eğiliminin hem aile içi şiddet farkındalığını hem de toplumsal cinsiyet algısını pozitif yönlü etkilemesi, dinin bu kavramlarla karmaşık ilişkisini ortaya koymaktadır. Dinin ahlaki öğretileri (adalet, şefkat, kul hakkı vb.), bireylerin şiddet gibi olumsuz eylemlere karşı daha olumsuz tutumlar geliştirmelerini sağlayabilirken (Kodan-Çetinkaya, 2013; Marks vd., 2009) bir yandan da kadın ve erkek rolleri üzerindeki etkisi nedeniyle geleneksel cinsiyetçi rollerinin benimsenmesi söz konusu olabilir. Nitekim, Connell'in (1995) eleştirel erkeklik kuramı; erkekliğin tekil, sabit bir kimlik olmadığını; aksine tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamlarda şekillenen bir üstünlük normu olarak üretildiğini savunmaktadır. Dindarlık eğiliminin geleneksel cinsiyet algısını güçlendirme potansiyeli, özellikle dinî metinlerde yer alan kadın ve erkek arasındaki rollerle ilgili öğretilerden kaynaklanabilir. Birçok dinde, özellikle geleneksel yorumlarda, kadın ve erkek arasındaki roller sıkça belirginleştirilmiş, kadınların ev içindeki sorumluluklarla sınırlı tutulması ve erkeklerin aile reisliği ve dış dünyadaki faaliyetlerle ilişkilendirilmesi gibi geleneksel normlar ortaya çıkmıştır. Dindar bireyler, dinî öğretiler doğrultusunda bu toplumsal cinsiyet rollerine daha yatkın olabilirler, çünkü dinî metinler, bu rollerin doğru ve doğal olduğuna dair inançları pekiştirebilir (Cemallıoğlu, 2022; Tunç, 2021). Bu durum, feminist kuramın öne sürdüğü, toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel, kültürel ve yapısal olarak inşa edildiği ve bu rollerin özellikle ataeril sistemler tarafından sürdürüldüğü görüşünü destekler niteliktedir (Butler, 1990).

Araştırmada toplumsal cinsiyet algısının artmasıyla aile içi şiddet farkındalığının azaldığı tespit edilmiştir. Bulgu, literatürü destekler niteliktedir (Gökbulut vd., 2023; Grembi vd., 2024). Toplumsal cinsiyet algısı ile aile içi şiddet farkındalığı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunması, bireylerin aile içi şiddeti algılama ve tanımlama süreçlerinin, cinsiyet rolleriyle ilgili toplumsal normlar ve inanışlar tarafından derinden etkilendiğini göstermektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı, toplumda erkeklere ve kadınlara atfedilen rollerin kesin çizgilerle belirlendiği, bu rollerin doğal ya da değişmez kabul edildiği bir düşünce yapısını ifade etmektedir (Ertung, 2013). Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı çerçevesinde erkeklere genellikle otoriter, baskın ve karar alıcı bir rol biçilirken, kadınlardan daha fedakâr, itaatkâr ve uyumlu bir tutum sergilemeleri beklenmektedir (Bilican-Gökkaya, 2018). Bu tür kalıplaşmış inanışlar, aile içindeki güç dengesizliğini doğal bir düzen olarak görme eğilimini artırarak şiddet içeren davranışlarının bazılarının görünmez kılınmasına neden olabilmektedir (Bates vd., 2019). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet algısının yüksek olduğu bireylerin özellikle duygusal, psikolojik veya ekonomik şiddet gibi daha örtülü şiddet türlerine yönelik farkındalıkları daha düşük olabilir. Örneğin, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda erkeklerin eşleri üzerinde kontrol edici davranışları,

otoriteyi sağlama ya da aile düzenini koruma gibi gerekçelerle meşru görülebilmektedir. Kadınlar ise toplumsal normlar kadının sabırlı, özverili ve aileyi bir arada tutan bir figür olmasını beklediğinden yaşadıkları şiddeti dile getirmekte çekimser davranabilmektedir (Grembi vd., 2024). Bu çekimserlik, feminist kuram açısından, ataerkil sistemin kadınları itaatkar, sessiz ve fedakâr rollere indirgemesinin doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu durum, şiddetin hem fail hem de mağdur açısından toplumsal normlar çerçevesinde görünür olmamasına neden olabilir. Öte yandan toplumsal cinsiyet algısı çerçevesinde oluşturulan geleneksel değerler, aileyi kutsal ve mahrem bir alan olarak tanımlamakta ve dış müdahaleyi hoş karşılamamaktadır (Letova, 2024). Bu durum, aile içinde yaşanan sorunların –şiddet dâhil– bireysel ya da toplumsal bir mesele olmaktan çok, çözülmesi gereken özel bir durum olarak algılanmasına neden olabilmektedir. Bu algı da bireyleri şiddeti fark etme ve buna karşı harekete geçme noktasında sınırlandırabilir.

Araştırmanın üçüncü bulgusu, dindarlık eğilimi ve aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet algısının kısmi aracılık etkisine sahip olduğudur. Literatürde benzer bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bulgunun benzer çalışma bulgularıyla karşılaştırılma olasılığı bulunamamıştır. Bu bulgu, dindarlık eğiliminin aile içi şiddet farkındalığı üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu kadar, toplumsal cinsiyet algısının da bu ilişkiyi şekillendiren önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet algısının, dindarlık eğilimi ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide bir köprü işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Dindar bireylerin toplumsal cinsiyetle ilgili daha geleneksel veya eşitsiz bir bakış açısına sahip olmaları, şiddetle ilgili farkındalıklarını olumsuz yönde etkileyebilir (Chiona, 2017). Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair daha olumlu algılar, şiddetin yanlış olduğu konusundaki farkındalığı artırabilir (Karakuş, 2015). Sonuç olarak bu bulgu, din ve toplumsal cinsiyet algısının birlikte etkileşim içinde çalıştığını ve şiddet farkındalığının artırılması için yalnızca dinî öğretilerin değil, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının da göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada dindarlığın, bir yandan aile içi şiddet farkındalığını olumlu yönde etkilerken bir yandan da toplumsal cinsiyet üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet algısının dindarlık ve aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişkide aracılık etkisi ortaya konmuştur. Bulgulardan yola çıkarak dinî eğitimlerin, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen bir perspektifle yeniden ele alınabileceği düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden eğitim müfredatlarının geliştirilmesi, özellikle geleneksel toplumsal cinsiyet algılarının yaygın olduğu bölgelerde farkındalık yaratabilir. Toplumsal cinsiyet algısı, dindarlık ve şiddet farkındalığı arasındaki ilişkiler, farklı kültürel ve bölgesel bağlamlarda incelenerek karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Çalışmada kullanılan dindarlık ölçeği, ağırlıklı olarak bireylerin Allah inancına ve metafizik düzlemdeki dinî yaklaşımlarına odaklanmakta; ibadet pratiği ve dinî ahlak gibi diğer önemli boyutlara sınırlı şekilde yer vermektedir. Dolayısıyla bu durum, bireylerin dinî yönelimleriyle toplumsal cinsiyet eşitliği veya şiddet algısı gibi sosyal içerikli temaları nasıl ilişkilendirdiklerinin ölçülmesinde belirli bir sınırlılık meydana getirebilir. Bu indirgemeci yaklaşım, dindarlığın çok boyutlu yapısını tam olarak yansıtamayabileceği için elde edilen bulguların yorumu da bu çerçevede değerlendirilmelidir. İlerleyen çalışmalarda iman, ibadet ve ahlaki davranış gibi farklı dindarlık boyutlarını kapsayan ölçme araçlarının kullanılması, değişkenler arası ilişkilerin daha bütüncül ve derinlemesine incelenmesine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte bu çalışmada kadın katılımcıların oranının (%68,9) görece yüksek olması, cinsiyet dengesizliğinin sonuçların yorumlanmasında ve genellenmesinde etkili olabileceği bir diğer sınırlılıktır. Bu durum, özellikle toplumsal cinsiyet algısı ve aile içi şiddet farkındalığı gibi cinsiyetle doğrudan ilişkili değişkenlerin analizinde dikkatle değerlendirilmelidir. Ayrıca bu araştırma kesitsel bir araştırma olup değişkenler arasındaki ilişkinin nedenlerini daha derinlemesine anlayabilmek için bundan sonraki çalışmaların boylamsal ve karma araştırma deseni kullanılarak yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksakoğlu, G. (2001). *Sağlıkta araştırma teknikleri ve analiz yöntemleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Altınova, H. H., & Duyan, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22.
- Atila-Demir, Y.A., & Nam, U. (2014). Kadına yönelik aile içi şiddeti önlemede erkeğin rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 211-227.
- Başar, F., & Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Bates, E. A., Klement, K. R., Kaye, L. K., & Pennington, C. R. (2019). The impact of gendered stereotypes on perceptions of violence: A commentary. *Sex Roles: A Journal of Research*, 81(1-2), 34-43. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01029-9>
- Baygal, A. (2016). Şiddetin aile içi görünüşleri. N. Adak (Ed.), *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* (ss. 177-199) içinde. Siyasal Kitabevi.
- Berktaş, F. (2021). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın*. Metis Yayınları.
- Bilican-Gökkaya, V. (2018). *Toplumsal cinsiyet ve aile içinde kadına yönelik şiddet*. Gece Kitaplığı.
- Bozkurt-Şener, E. (2011). *Kadına yönelik aile içi şiddeti önlemede 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanun ve değerlendirilmesi* [Uzmanlık Tezi]. T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Cemalloğlu, M. (2022). Din ve kadın ilişkisinin din sosyolojisi açısından incelenmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, (45), 113-128. <https://doi.org/10.17740/eas.soc.2022.V45-09>
- Chiona, T. T. (2017). *Religion and gender based violence*. LAMBERT Academic Publishing.
- Cochran, W.G. (1963). *Sampling techniques*. John Wiley and Sons, Inc.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th Ed.). SAGE Publications.
- Çal, A., & Aydın-Avcı, İ. (2020). Hemşire ve ebe öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol tutumları ile aile içi şiddete yönelik tutumları ve yaşam değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 103-112. <https://doi.org/10.47115/jshs.787564>
- Düzel, B. (2020). Türkiye’de güncel toplumsal sorunlar bağlamında aile sorunları ve sosyal hizmet uygulamaları. E. Dikici, O. Tire & Z. Sevim-Adıgüzel (Ed.), *Aile ve Sosyoloji* (ss. 95-116) içinde. Eğitim Yayınevi.
- Ellison, C. G., & Anderson, K. L. (2001). Religious involvement and domestic violence among US Couples. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40, 269-286. <http://dx.doi.org/10.1111/0021-8294.00055>
- Elsayed, K. G., Lestari, A. A., & Brougham, F. A. (2023). Role of religion in shaping ethical and moral values among the youths in Athens, Greece. *Journal of Sociology, Psychology & Religious Studies*, 5(1), 11-20. <https://doi.org/10.53819/81018102t5153>
- Ertung, C. (2013). Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği ve medya: Reklamlarda kadın bedeninin kullanımı. L. Gültekin, G. Gündeş, C. Ertung & A. Şimşek (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımalar* (ss. 90-100) içinde. Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Genç, Y., Altıparmak, İ.B., & Ustabası-Gündüz, D. (2019). Kadına yönelik şiddetin erkekler tarafından değerlendirilmesi: Sakarya örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 391-408. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.537650>

- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference 17.0 update*. Pearson.
- Gökbulut, N., İbici-Akça, E., & Ceran, E. (2023). Kadınlarda toplumsal cinsiyet algısı ile aile içi şiddet farkındalığı arasındaki ilişki. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 56(2), 64-69. <https://doi.org/10.20492/aeahtd.1172502>
- Grembi, V., Rosso, A. C., & Barili, E. (2024). Domestic violence perception and gender stereotypes. *Journal of Population Economics*, 37(1), 1-32. <https://doi.org/10.1007/s00148-024-00986-0>
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal cinsiyet ve din. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, (IV), 58-80.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2015). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması 2014*. 27 Aralık 2024 tarihinde https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/yayinlar/2015_KYAICSA_TR.pdf adresinden erişildi.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Haylı, Ç. M., & Gökdoğan, M. R. (2019). Aile içi şiddet. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 631-635. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3260>
- İnel-Manav, A., Atik, D., Coşkun, E., & Bozkurt-Tonguç, A. (2024). Kadınların aile içi şiddet farkındalığı, şiddete yönelik tutumları ve başa çıkma tutumlarının değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 18(3), 371-380. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.1358466>
- Karaçay, G. (2011). *İşsiz bireylerde yaşam doyumu: Eğitim, dini duygulanım ve sistemi meşrulaştırma bakımından bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, Ö. (2015). Modernization, gender equality and attitudes toward violence against women in Turkey: Gender-based contrasts. *The Global A Journal of Policy and Strategy*, 1(1), 1-13.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınevi.
- Kımtır, N., & Sezgin, G. (2018). Kadına yönelik aile içi fiziksel şiddet, fiziksel şiddeti meşrulaştırma, dindarlık ve dini başa çıkma üzerine ampirik bir araştırma. *Kesit Akademi Dergisi*, 4(17), 193-227.
- Kodan-Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 21-43. <https://doi.org/10.7816/nesne-01-02-02>
- Kul-Uçtu, A., & Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2882-2905. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267086>
- Letova, N. V. (2024). Traditional family values as an object of state protection, their significance in shaping the spiritual and moral foundations of russian society. *Gosudarstvo I Pravo*, (4), 159-166. <https://doi.org/10.31857/S1026945224040144>
- Marks, J. L., Lam, C. B., & McHale, S. M. (2009). Family patterns of gender role attitudes. *Sex Roles: A Journal of Research*, 61(3-4), 221-234. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9619-3>
- Morgan, M. Y. (1987). The impact of religion on gender-role attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 11(3), 301-310. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1987.tb00905.x>
- Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: Bir alan araştırması. *Asya Studies*, 4(10), 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>
- Özyürek, A., & Kurnaz, F. B. (2019). Aile İçi Şiddet Farkındalığı Ölçeği: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 227-250.

- Pesen, A., Kara, İ., Kale, M., & Abbak, B. S. (2016). Examining university students' perceptions of gender and their conflict and violent awareness levels. *OPUS International Journal of Society Researches*, 6(11), 325-340.
- Rahmah, Z., Syafrilsyah, S., & Fatmawati, F. (2020). Religiusitas dan kecenderungan melakukan kekerasan dalam rumah tangga. *Jurnal Studia Insania*, 8(1), 10-22. <https://doi.org/10.18592/jsi.v8i1.3556>
- Sevim, S. A. (2006). Religious tendency and gender roles: Predictors of the attitudes toward women's work roles? *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 34(1), 77-86. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2006.34.1.77>
- Sönmez, D. Z. (2021). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ve kadına yönelik şiddete ilişkin görüşlerinin belirlenmesi (Çankırı Karatekin Üniversitesi Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu örneği). *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 179-189. <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.903911>
- Şeker, A. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin irrasyonelliği ve kamusal alandaki yansımaları. *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 92-102. <https://doi.org/10.30613/uresosc.651457>
- Tunç, H. (2021). *Din ve toplumsal cinsiyet*. İksad Yayınevi.
- Türk, A., Çevik, B., & Kaya, S. (2023). Toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimine etkisinde toplumsal cinsiyet eğitiminin aracılık rolü. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 6(2), 423-443. <https://doi.org/10.33708/ktc.1295983>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, Şubat 6). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2024*. 30 Haziran 2025 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783> adresinden erişildi.
- UN WOMEN. (2024). *Facts and figures: Ending violence against women*. 29 Aralık 2024 tarihinde <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women> adresinden erişildi.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet. *Aile ve Toplum*, 2(9), 1-8.
- Yaman-Efe, Ş., & Ayaz, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (11), 23-29.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. Eğiten Kitap Yayınları

Extended Abstract

Purpose

Domestic violence is a phenomenon encompassing physical, psychological, sexual, and economic assaults, often manifesting as violence against women. In this context, domestic violence is frequently associated with gender inequality and patriarchal social structures. In many societies, domestic violence is legitimized at a societal level, which leads to its reproduction within families and communities, perpetuating it as a problem-solving method passed down through generations. Therefore, raising awareness about domestic violence is of utmost importance. To achieve this, it is crucial to first identify the factors contributing to domestic violence. Among these factors, religion and gender perception are particularly significant. Religion may either reinforce societal gender roles and legitimize violence or enhance awareness through universal values such as justice and equality. Similarly, gender perception shapes individuals' attitudes toward male and female roles, where negative gender perceptions may reduce awareness of domestic violence. This study aims to investigate the mediating role of gender perception in the relationship between religiosity and awareness of domestic violence.

Methodology

A quantitative research approach was adopted to achieve the study's aim, employing a correlational survey design. The study population consists of individuals aged 18 and above, and the sample comprises 672 participants reached through convenience and snowball sampling methods. Among the participants, 463 (68.9%) were female, and 209 (31.1%) were male, with an age range of 18-70 years and a mean age of 28.70 ± 10.02 . Data were collected using a personal information form designed by the researchers and the Gender Perception Scale, Domestic Violence Awareness Scale, and Religiosity Tendency Scale. Ethical approval for the study was obtained from the Non-Interventional Research Ethics Committee of Munzur University (Approval No: 2024/12-02, dated 26.12.2024). Data were collected via an online measurement tool created through Google Forms. The data were analyzed using SPSS 25.0 software. Initially, the normality of data distribution was examined, and skewness and kurtosis values were found to be within the ± 2 range, allowing for the use of parametric tests for hypothesis testing (George & Mallery, 2010). Descriptive statistics included frequency, percentage, mean, and standard deviation, while inferential analyses employed Pearson correlation and PROCESS Macro regression analyses. PROCESS Macro, applicable in IBM SPSS and SAS programs, tests mediation and moderation effects through linear regression-based path analysis for various mediation models (Hayes, 2013). The analysis was conducted with a 95% confidence interval.

Findings

The findings revealed that the participants had a mean religiosity tendency of 3.26 ± 0.78 , a mean gender perception score of 1.83 ± 0.68 , and a mean domestic violence awareness score of 2.73 ± 0.27 . Participants demonstrated positive gender perceptions, high levels of religiosity, and significant awareness of domestic violence. A positive, low-level correlation was identified between religiosity and domestic violence awareness ($r=0.130$, $p<0.01$) as well as between religiosity and gender perception ($r=0.160$, $p<0.01$). Conversely, a negative, moderate-level correlation was found between gender perception and domestic violence awareness ($r=-0.526$, $p<0.01$). The mediation effect of gender perception on the relationship between religiosity and domestic violence awareness was analyzed using PROCESS v4.2. Three regression models were constructed:

Model 1 examined the effect of the independent variable on the mediator, revealing that religiosity significantly and positively influences gender perception ($\beta=0.139$, $t=4.201$, $p=0.000$), with an R^2 value of 0.026, indicating that religiosity explains approximately 3% of the variance in gender perception.

Model 2 assessed the combined effect of the independent and mediator variables on the dependent variable, demonstrating that religiosity positively ($\beta=0.077$, $t=6.838$, $p=0.000$) and gender perception negatively ($\beta=-0.226$, $t=-17.418$, $p=0.000$) predict domestic violence awareness. The predictors explained approximately 32% of the variance in domestic violence awareness ($R^2=0.323$).

Model 3 revealed that religiosity positively affects domestic violence awareness ($\beta=0.046$, $t=3.404$, $p=0.000$), accounting for approximately 2% of the variance ($R^2=0.017$).

SPSS Process bootstrap analysis indicated that the mediating effect of gender perception on the relationship between religiosity and domestic violence awareness ($\beta=-0.031$, 95% CI[-0.046/-0.017], $p=0.000$) was statistically significant. Gender perception partially mediates the relationship between religiosity and domestic violence awareness.

Limitations

The religiosity scale used in this study predominantly measures belief in God while neglecting dimensions such as worship and morality. Thus, the scale may fall short in examining the relationship between religiosity and perspectives on gender equality and violence. Future studies should utilize measurement tools that assess religiosity through dimensions such as faith, worship, and morality to explore these relationships in greater depth. Additionally, as this study is cross-sectional, longitudinal and mixed-method research designs would be beneficial for a more comprehensive understanding of the causal relationships between variables.

Implication

The findings revealed that religiosity positively influences domestic violence awareness while negatively affecting gender perception. Furthermore, gender perception mediates the relationship between religiosity and domestic violence awareness. These findings suggest that religious education could be reevaluated from a perspective that promotes gender equality. Developing curricula that encourage gender equality may raise awareness, particularly in regions where traditional gender perceptions prevail. Comparative studies in different cultural and regional contexts could further explore the relationships between gender perception, religiosity, and domestic violence awareness.

Originality and Value

This study makes a significant contribution to the literature by examining the mediating role of gender perception in the relationship between religiosity and domestic violence awareness. The limited number of studies in the literature addressing how religion and gender perception influence awareness of domestic violence enhances the originality and value of this research. By providing deeper insights into the effects of religiosity and gender perception on domestic violence, the findings aim to fill a gap in the academic literature and inform the development of more effective policies and social interventions for promoting gender equality and combating domestic violence. The results are expected to guide the design of awareness-raising educational programs and social policies.